

Σκανταλιές και σιροτήματα

Υπάρχει παραμύθι χωρίς περιπέτειες και παιδική ηλικία χωρίς σκανταλιές; Στον λαϊκό λόγο του παραμυθιού η μια περιπέτεια φέρνει την άλλη, ο ήρωας αντιμετωπίζει πολλούς κινδύνους, αλλά ποτέ δεν φτάνει στο τέλος, χωρίς να μας έχει αποδείξει την αξία του. Κερδίζοντας σιγά-σιγά την αγάπη μας και τη συμπάθειά μας, εμείς τον νιώθουμε σαν να περπατά πάνω στο τεντωμένο σκοινί των δοκιμασιών του και να ακροβατεί τότε στο λογικό και τότε στο παράλογο.

Οι δοκιμασίες που περνάει προέρχονται από τα προβλήματα που δεν αφορούν μόνο αυτόν προσωπικά, αλλά και άλλους... Για να τις ξεπεράσει, στηρίζεται στην εξυπνάδα του και στη βοήθεια που του προσφέρουν κάποιοι που τον εμπιστεύονται. Όσο κι αν οι δυσκολίες τον φέρνουν αντιμέτωπο με τη βία, την αδικία, τα τέρατα, τις μάγισσες που έρχονται να του ανατρέψουν τη ζωή, ο ήρωας καταφέρνει, τελικά, να τις ξεπεράσει με τόλμη και ευρηματικότητα, σταθερά προσανατολισμένος στις ηθικές αξίες του κόσμου μέσα στον οποίο κινείται. Όλα αυτά τα εμπόδια, όσο κι αν συμβολίζουν τα προβλήματα που έχει να επιλύσει ο άνθρωπος μέσα στο πλαίσιο του λαϊκού βίου, δεν παύουν να διαπαιδαγωγούν, να ενθαρρύνουν και να ψυχαγωγούν τους αναγνώστες ή τους ακροατές.

Πώς όμως, μπορεί ο λόγος του παραμυθιού να έχει αυτόν τον παιδευτικό ρόλο; Η φωνή του παραμυθά, που αρθρώνει έναν ιδιαίτερο λόγο, απλό στη δομή του και στη λειτουργία του, συνδυάζει την τέχνη της αφήγησης με την ικανότητα να δημιουργεί και να ολοκληρώνει προσδοκίες. Οι επαναλήψεις φράσεων, μοτίβων αλλά και κύκλων δοκιμασίας υποβάλλουν την εντύπωση ότι κάποτε τα βάσανα του ήρωα θα τελειώσουν και οι κόποι του θα δικαιωθούν!

Αλλά και στη λογοτεχνία, που έχει ως θέμα της την παιδική-εφηβική ηλικία και τις ανταρσίες της, οι σκανταλιές των μικρότερων, καθώς περιγράφονται σύμφωνα με τη δική τους λογική, μας μεταφέρουν στον κόσμο των παιδιών και στην ανάγκη τους να αναμετρηθούν με την πραγματικότητα, χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες. Η μοναχική πορεία του ήρωα και τα προβλήματά του, ο κόσμος μέσα στον οποίο κινείται, σχετίζονται άμεσα και αναγκαστικά με την πραγματικότητα, η οποία δεν παίρνει εύκολα το σχήμα ή τις διαστάσεις που θα ήθελε ο μικρός πρωταγωνιστής.

Κάτω από τη συμπαθητική σκοπιά του παντογνώστη συγγραφέα αφηγητή, οι νεανικές τρέλες ή απερισκεψίες προβάλλονται και ως τα πρώτα μοναχικά βήματα ενός παιδιού στον κόσμο. Ίσως και λίγο αδέξια, αλλά οπωσδήποτε μοναδικά...

Ο Τσιρτσώνης

Το λαϊκό παραμύθι, που ακολουθεί, είναι γνωστό, στα βασικά μέρη της υπόθεσής του, σε όλη την Ελλάδα και είναι ιδιαίτερα αγαπητό εξ αιτίας της πλοκής, που συνδυάζει δράση και περιπέτεια, δυναμικούς και ποικίλους χαρακτήρες. Ο ήρωάς του καταφέρνει να ξεπεράσει τις παγίδες του Δράκου και τις δοκιμασίες του Βασιλιά, χρησιμοποιώντας την εξυπνάδα του και το θάρρος του...

Μια φορά κι έναν καιρό ήτανε δώδεκα αδέρφια και το μικρότερο το λέγανε Τσιρτσώνη και βγήκανε στην αγορά να βρουνε δουλειά μια μέρα. Και κει που στεκόντανε στην αγορά, πάει κοντά τους ένας άνθρωπος και τους λέει:

-Δεν έρχεστε να μου θερίσετε ένα χωράφι με το μεροκάματο;
-Ερχόμαστε, αποκριθήκανε τα παλικάρια.

Τα πήρε λοιπόν κείνος ο άνθρωπος και πήγε και τά 'δειξε το χωράφι και αρχίσανε να θερίζουνε. Και κείνος ο άνθρωπος ήτανε δράκος και είχε δώδεκα θυγατέρες. Και τις έφερε και κείνες και θερίζανε μαζί με τα παλικάρια.

Υστερ' από το μεσημέρι γράφει ένα γράμμα και το δίνει στον Τσιρτσώνη να το πάει στη δράκαινα. Το πήρε το γράμμα ο Τσιρτσώνης και το πήγαινε.

Στο δρόμο που πήγαινε, υποψιάστηκε κι άνοιξε το γράμμα, και το διάβασε κι έλεγε στη γυναίκα του να σφάζει τον Τσιρτσώνη, να τον παραγεμίσει με ρύζι, με σταφίδες και με φιστίκια και να τον βάλει στο φούρνο να ψηθεί και να τον φέρει στο χωράφι το βράδυ να φάνε.

Άμα το διάβασε ο Τσιρτσώνης, το έσκισε κι έγραψε ένα άλλο κι έλεγε να σφάζει το καλύτερο το πρόβατο, να το παραγεμίσει, να το φουρνίσει και να το πάει στο χωράφι. Το βούλωσε το γράμμα και το πήγε και τό δωσε κι έφυγε πίσω.

Άμα τον είδε ο δράκος, θάμαζε και τον ρώτησε:

-Το πήγες το γράμμα;

-Το πήγα, είπε ο Τσιρτσώνης.

Το βράδυ-βράδυ λοιπόν βλέπεις την καλή σου τη δράκαινα με το πρόβατο στον ταβά κι ερχότανε. Αφού πήγε κοντά και τους χαιρέτησε, βλέπει ο δράκος, τι να δει! Ένα πρόβατο! Και είπε στη δράκαινα:

-Τί πρόβατο είναι αυτό; Πρόβατο εγώ σου έγραφα;

-Έμ πρόβατο έλεγε το γράμμα, αποκριθήκε η δράκαινα.

-Εγώ σου έγραφα να σφάζεις τον Τσιρτσώνη, όχι πρόβατο!

-Δεν ξέρω γώ, είπεν η δράκαινα, πρόβατο έλεγε το γράμμα σου, πρόβατο έσφαξα.

-Άς είναι δά, είπε ο δράκος.

Το βράδυ καθήσανε, φάγανε καλά-καλά κι ύστερ' από κομμάτι ώρα πλαγιάσανε όλοι στο χωράφι κι ο δράκος σιέπασε τα παλικάρια με μαύρες κάπες και τα κορίτσια του με άσπρες και είχε το νου του να σηκωθεί τη νύχτα να τα φάει τα παλικάρια.

Ο Τσιρτσώνης ήτανε πονηρός και δεν αποκοιμήθηκε, μον' αφού αποκοιμήθηκαν όλοι, σηκώθηκε και παίρνει τις άσπρες τις κάπες απ' τις δρακοπούλες και τις σιεπάζει με τις μαύρες και ξύπνησε και τ'

αδέρφια του και σηκώθηκαν και κεί που ήτανε πλαγιασμένοι έριξε τις κάπες να θαρρεί ο δράκος ότι είναι κει. Κι ύστερα λέει στ' αδέρφια του ο Τσιρτσώνης να φύγουν, και να πάνε πέρα από τον ποταμό να πλαγιάσουν να κοιμηθούν και κείνος θα κρυφτεί εκεί κοντά, να δει τι θα κάνει ο δράκος.

Ύστερ' από λίγη ώρα, ξύπνησε ο δράκος και σηκώθηκε, κι έφαγε τις θυγατέρες του, γιατί ήτανε σιεπασμένες με τις μαύρες τις κάπες και θαρρούσε πως ήταν τα παλικάρια.

Στα στερνά είπε:

-Τι γλυκό κρέας είχεν ο Τσιρτσώνης!

Αποκρίνεται ο Τσιρτσώνης από κεί που ήτανε κρυμμένος:

-Τι καλό κρέας είχανε οι θυγατέρες σου!

Τότε τό 'νωσε το λάθος του ο δράκος και είπε:

-Βρέ Τσιρτσώνη, τι 'ναι αυτό που μου 'καμες;

-Τι έπαθες ακόμα! Είπε ο Τσιρτσώνης. Πίσω είναι τα θεριστικά!

Τότε τον κυνήγησε ο δράκος να τον φάει. Ο Τσιρτσώνης του είπε όμως:

-Θα με φας, αλλά θα τρυπήσω την κοιλιά σου να βγω όξω.

Φοβήθηκε ο δράκος να μη τρυπήσει ο Τσιρτσώνης την κοιλιά του και βγει, δεν τον κυνήγησε για να τον φάει και πήγε, ηύρε τ' αδέρφια του πέρ' από τον ποταμό, και τους είπε πως ο δράκος θαρρούσε κι ήτανε κείνοι κι έφαγε τις θυγατέρες του.

Ύστερα ο Τσιρτσώνης πήγε στο βασιλιά και του λέει:

-Εγώ, αφέντη βασιλιά, ήρθα να μου δώσεις τη θυγατέρα σου.

-Σου τη δίνω, σαν πας και μου φέρεις το κιλίμι που κοιμάται πάνω ο δράκος.

Σηκώνεται ο Τσιρτσώνης, πάει στο παλάτι του δράκου και κεί που κοιμότανε απ' αγάλια-αγάλια το τραβά το κιλίμι και ίσια-ίσια που το πήρε από κάτω του ξύπνησε ο δράκος και σηκώθηκε και τον κυνηγούσε τον Τσιρτσώνη και κεί που κοντόφτασε να τον πιάσει, του είπε ο Τσιρτσώνης:

-Θα με φας, αλλά θα τρυπήσω την κοιλιά σου να βγω.

Μόλις άκουσε αυτό πάλι ο δράκος, κοντοστάθηκε. Ο Τσιρτσώνης πέρασε τον ποταμό. Ο δράκος δεν είχε αξία πέρα από τον ποταμό να περάσει και άρχισε να παρακαλεί τον Τσιρτσώνη:

-Βρέ Τσιρτσώνη, τί είναι αυτά που μου κάνεις;

Μ' έκανες κι έφαγα τις θυγατέρες μου, μού κλεψες τώρα και το κιλίμι μου!

-Τι έπαθες ακόμα! του αποκρίθηκε ο Τσιρτσώνης. Πίσω είναι ακόμα τα θεριστικά!

Τι να κάμει ο καημένος ο δράκος που δεν είχε αξία πέρα από τον ποταμό, γύρισε και πάει παραπονεμένος στο παλάτι του.

Και ο Τσιρτσώνης πάει στο βασιλικό το παλάτι και πήγε το κιλίμι για να πάρει τη βασιλοπούλα.

Ο βασιλιάς όμως του είπε:

-Να πας να μου φέρεις και το ποτήρι του δράκου που φέγγει σαν ήλιος και τότε να του δώσω τη θυγατέρα μου.

Σηκώθηκε πάλι ο Τσιρτσώνης, πάει στο παλάτι του δράκου και κρύφτηκε μέσα όσο που κοιμήθηκε ο δράκος και το παίρνει το ποτήρι και φεύγει.

Αφού ξύπνησε ο δράκος και είδε σκοτεινά, τὸ ἔνωσε πως του πήραν το ποτήρι, σηκώθηκε και τρέχει καταπόδι στον Τσιρτσώνη, για να τον φάει.

-Θα με φας, του είπε κείνος, θα τρुπήσω, όμως, την κοιλιά σου να βγω ὄξω.

Ο δράκος φοβήθηκε και στάθηκε, ο Τσιρτσώνης πέρασε τον ποταμό και ο δράκος αρχίνησε να τον παρακαλεί πάλι:

-Βρέ Τσιρτσώνη, τί ναι αυτά που μου καταφέρνεις; Μ' ἔκαμες κι ἔφαγα τις θυγατέρες μου, μου' κλεψες τις θυγατέρες μου, μου' κλεψες το κιλίμι μου, μου πήρες τώρα, και το ποτήρι μου!

-Ακόμα δά, ακόμα! Πίσω είναι τα θεριστικά!

Αυτά είπε ο Τσιρτσώνης κι ἔφυγε και πάει στο βασιλιά και του πήγε το ποτήρι και του γύρεψε τη θυγατέρα του.

-Θα πας να μου φέρεις και το τσαντήρι του που κοιμάται αποκάτω, και τότε θα σου δώσω τη θυγατέρα μου, είπε ο βασιλιά.

Και ο Τσιρτσώνης ἔφυγε. Και πήγε κι αγόρασε εκατό οκάδες βαμπάκι και το πήρε και πάει εκεί κοντά στον πύργο του δράκου και σε κάθε τρύπα που βγαίνουν ποντίκια ἔβαλε από πενήντα δράμια βαμπάκια. Κι οι ποντινίκες το πήρανε και κάνανε φωλιές για να γεννήσουν και ὕστερα βγήκανε και είπανε του Τσιρτσώνη:

-Το καλό που μας ἔκαμες, τι καλό θέλεις να σου κάνουμε κι εμείς;

Και τους είπε ο Τσιρτσώνης, να πάρουν από κομμάτι βαμπάκι, να πᾶ να ταπώσουν τα κουδούνια που ἔχει το τσαντήρι του δράκου, για να το κλέψει. Τότε ὅλες οι ποντινίκες πήρανε από κομμάτι βαμπάκι και πήγανε και τα ταπώσανε τα κουδούνια. Μια κουτσή ποντινίκα δεν μπόρεσε να το ταπώσει καλά ἓνα κουδούνι και την ὥρα που το σήκωνε ο Τσιρτσώνης να το πάρει να φύγει, χτύπησε το κουδούνι και λίγο ἔλειψε να ξυπνήσει ο δράκος.

Τότε τρέξαν ἄλλες ποντινίκες και το ταπώσανε. Και, τότε, το πήρε ο Τσιρτσώνης κι ἔφυγε.

Αφού ξύπνησεν ο δράκος και δεν είδε το τσαντήρι, ἔτρεξε καταπόδι στον Τσιρτσώνη. Εκείνος ὁμως εἶχε περάσει τον ποταμό και ο δράκος ἄρχισε να τον παρακαλεί:

-Βρέ Τσιρτσώνη, παιδί μου, τί σου ἔκανα και με κατάφερες κι ἔφαγα τις θυγατέρες μου, ἔκλεψες το κιλίμι μου και το ποτήρι μου, τώρα μ' ἔκλεψες και το τσαντήρι μου;

Πίσω είναι τα θεριστικά! Εἶπεν ο Τσιρτσώνης, ακόμα τι ἔπαθες! Αυτά τίποτα δεν είναι!

Το πήρε, λοιπόν, το τσαντήρι και το πάει του βασιλιά και γύρεψε τη θυγατέρα του κι ο βασιλιάς του εἶπε:

-Να μου φέρεις και το δράκο τον ἴδιο και τότε να σου δώσω τη θυγατέρα μου πλιά!

-Εγὼ θα σου φέρω το δράκο, ἀλλά θα σας φάει ὅλους με την αράδα.

-Φερ' τον εσύ κι ας μας φάει, εἶπε ο βασιλιάς.

-Καλό, εἶπε ο Τσιρτσώνης, ὕστερα δε με μέλει, και ἔφυγε.

Πάει και βάζει παλιά φορέματα, άλειψε και κάτι τι το πρόσωπό του και γίνηκε σα γέρος και πήρε ένα τσειούρι και πήγε κοντά στον πύργο του δράκου και διαλέγει ένα γέρο και χοντρό δέντρο και άρχισε να το κόβει και φώναζε:

-Το κρίμα νά χει ο Τσιρτσώνης!

Μόλις άκουσε ο δράκος το τάκ-τούκ και, το κρίμα νά χει ο Τσιρτσώνης, έτρεξε και τον ερώτησε:

-Τί κάνεις αυτού, γέρο;

-'Αχ, το κρίμα νά χει ο Τσιρτσώνης! είπε ο γέρος. Σήμερα πέθανε και δεν ηύρανε ποιος να κάνει το κιβούρι του και στείλανε μένα το γέρο. Πού μπορώ εγώ να το κόψω το δέντρο και να το κάνω. Θέλει νά ναι ένα μοναχό δέντρο να το σκάψω και ένα χοντρό σανίδι αποπάνω για καπάκι και να το καρφώσω με μεγάλα καρφιά, για να μην τύχει και αναστηθεί και βγει πάλι, γιατί μας αφάνισε τη χώρα μας. Τέτοιος κακός άνθρωπος ήτανε. Ίσα με ένα δράκο δυνατός είναι. Τον είχε φάει μια φορά ένας δράκος και τρύπησε την κοιλιά του και βγήκε και πέθανε ο δράκος, που ποτέ δεν πεθαίνει ο δράκος.

-'Εννοια σου, γέρο, είπε ο δράκος εγώ να το κάνω το κιβούρι του Τσιρτσώνη, γιατί και μένα πολλά μ' έκανε. Με κατάφερε κι έφαγα τις δώδεκα θυγατέρες μου, μ' έκλεψε το κιλίμι μου, το ποτήρι μου και το τσαντήρι μου. Θα τον έτρωγα εγώ, αλλά με φοβέριζε πως θα τρυπήσει την κοιλιά μου να βγει και γι' αυτό δεν τον έφαγα.

-Το κάνει, είπε ο γέρος.

Τότε ο δράκος πήγε στον πύργο, πήρε ένα τσειούρι μεγάλο κι ένα πριόνι και καρφιά μεγάλα και πήγε κι έκοψε ένα δέντρο χοντρό και το έσκαψε απομέσα, έκοψε κι ένα σανίδι χοντρό από ένα άλλο δέντρο, κι ύστερα του είπε ο Τσιρτσώνης:

-Για έμπα μέσα να το καρφώσω και να κλωστήσεις να δούμε θα μπορέσεις να το τσακίσεις; γιατί σαν εσένα δυνατός είναι και ο Τσιρτσώνης.

Το πίστεψε ο δράκος και μπήκε μέσ' στο κιβούρι και τον κάρφωσε ο Τσιρτσώνης, και του είπε:

-Κλώτσα τώρα να δοιμάσουμε.

Κλωτσά ο δράκος, που να ξεκαρφωθεί ή να σπάσει!

-Γερό είναι, είπε ο Τσιρτσώνης, στέκα να το ξεκαρφώσω να βγεις.

Και αντίς να το ξεκαρφώσει, κείνος έμπηγε κι άλλα καρφιά. Κι ύστερα του είπε:

-Εγώ είμαι ο Τσιρτσώνης και θα σε πάω ζωντανό στο βασιλιά, για να μου δώσει τη θυγατέρα του.

-'Αχ, Τσιρτσώνη, τί ναι αυτά που μου κάνεις! Με κατάφερες κι έφαγα τις θυγατέρες μου, μού κλεψες το κιλίμι μου, το ποτήρι μου, το τσαντήρι μου, τώρα με κατάφερες και μ' έβαλες μεσ' στο κιβούρι.

-'Εννοια σου, του λέει ο Τσιρτσώνης, τώρα πλιά ξεπληρώνονται τα θεριστικά, και δε θα σε πειράξω πλιά.

Τότε τον φορτώθηκε και τον πάει του βασιλιά και λέει:

-Να, αφέντη βασιλιά, μέσα σ' αυτό το κιβούρι είναι ο δράκος ζωντανό τον έθαψα. Να μη τον ανοίξεις, γιατί θα σας φάει. Μένα δε με τρώει, γιατί τρυπώ την κοιλιά του και βγαίνω.

Κι ύστερα πήρε τη βασιλοπούλα και την έκρυψε στο ταβάνι, κι ο βασιλιάς ξεκάρφωσε το κιβούρι και βγήκε ο δράκος και τους έφαγε όλους με την αράδα μέσ' στο παλάτι και ο Τσιρτσώνης τους έκανε σιργιάνι.

-Τώρα θα σε φάω και σένα, του είπε ο δράκος.

-Εμ, γι' αυτό κι εγώ στέκομαι. Έμ, ύστερα; Θα τρυπήσω την κοιλιά σου να βγω.

Φοβήθηκε ο Δράκος και δεν τον πείραξε, μον' τον άφησε κι έφυγε. Τότε σου ο Τσιρτσώνης πήρε τη βασιλοπούλα γυναίκα και γίνηκε βασιλιάς.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

κιλίμι, το: μάλλινο υφαντό, βαρύ και μεγάλο, που χρησιμοποιούνταν σαν πάπλωμα το χειμώνα
αράδα, η: η σειρά
ταβάς, ο: το μεγάλο ταψί
κάνω σιργιάνι: κάνω βόλτα, περίπατο
κομμάτι ώρα: λίγη ή κάμποση ώρα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πόσα αδέρφια έχει ο Τσιρτσώνης, πού βρίσκουν δουλειά και ποιος είναι αυτός που έχει το χωράφι;
2. Πόσα άτομα δουλεύουν στο χωράφι; Τι δουλειά κάνουν;
3. Πόσες φορές τρώει ο δράκος στο παραμύθι, ποιο είναι το «μενού» που ονειρεύεται και ποιο του ετοιμάζει ο Τσιρτσώνης;
4. Πώς ξεφεύγει αυτός από τις απειλές του δράκου;
5. Με ποια φράση ο Τσιρτσώνης προειδοποιεί τον δράκο για τα επόμενα παθήματά του;
6. Ποιον ρόλο έχει το ποτάμι στο παραμύθι;
7. Πόσες φορές στέλνει ο βασιλιάς τον Τσιρτσώνη στον δράκο; Και γιατί;
8. Γιατί δέχεται ο Τσιρτσώνης να πραγματοποιήσει τις εντολές του;
9. Πότε ζητά τη βοήθεια των ποντικών ο Τσιρτσώνης; Γιατί τον βοηθούν οι ποντικίνες ;
10. Πώς κατάφερε ο Τσιρτσώνης να μεταφέρει τον δράκο στον βασιλιά;
11. Πώς έγινε βασιλιάς ο Τσιρτσώνης;
12. Πώς τελειώνει η σχέση δράκου και Τσιρτσώνη;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Μετρήστε στο παραμύθι, πόσες φορές ο Τσιρτσώνης βρίσκεται σε δύσκολη θέση ή μπροστά σε παγίδες· ποιες δυσκολίες ξεπερνά μόνος του ο ήρωας και σε ποιες μεσολαβούν κάποιοι άλλοι;
2. Ποιες πράξεις του Τσιρτσώνη δείχνουν ότι προβλέπει τι θα τον βοηθήσει, για να ξεφύγει από τις παγίδες του δράκου;
3. Ποιο είναι το βαθύτερο νόημα της συμπαράστασης που δείχνουν οι ποντινίνες στον Τσιρτσώνη; Αναζητήστε παραμύθια ή μύθους με παρόμοιες σχέσεις ζώων μεταξύ τους ή ανθρώπων και ζώων;
4. Ξεχωρίστε στο παραμύθι τις σκηνές στις οποίες φαίνεται η αλλαγή της τύχης του δράκου. Ποια μέσα χρησιμοποιεί γι' αυτές τις καταστάσεις ο Τσιρτσώνης;
5. Συζητήστε για τον τρόπο με τον οποίο κινείται ο Τσιρτσώνης στο παραμύθι και προσδιορίστε την ηλικία του, την εμφάνισή του, τα χαρακτηριστικά του και τον χαρακτήρα του. Γιατί γίνεται αυτός ήρωας και όχι κάποιος από τα αδέρφια του ή τις κόρες του δράκου;
6. Τι πιστεύετε, ότι ο Τσιρτσώνης είναι ένα σκανταλιάρικο παιδί ή ένα άξιο παλιάρκι; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
7. Τι θα διαλέγατε: τη μεταφορά του παραμυθιού στον κινηματογράφο ή στο θέατρο; Γιατί;
8. Συνεργαστείτε για να κάνετε το παραμύθι θέατρο ή ταινία: Σε πόσες σκηνές χωρίζεται, ποια πλάνα αντιστοιχούν στην καθεμιά, ποια επεισόδια χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή και δουλειά (ηθοποιία, ακουστικές και οπτικές εικόνες, μουσική επένδυση κλπ.);
9. Φτιάχτε κάρτες και σε κάθε κάρτα να υπάρχει ζωγραφισμένη μια περιπέτεια του παραμυθιού με τον τίτλο της. Βάλτε τις κάρτες σε μια σειρά και ξαναπείτε το παραμύθι. Δοκιμάστε μετά να αλλάξετε τη σειρά στις κάρτες. Τι θα γίνει;
10. Τι θα γινόταν π.χ., αν ξεχώριζε κάποια δρακοπούλα και την ερωτεύοταν ο Τσιρτσώνης;

Η βάρικα

Παρακάτω θα διαβάσουμε ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Πηνελόπης Δέλτα «Τρελατώνης». Ο ήρωας, ο Αντώνης περνά τις καλοκαιρινές του διακοπές μαζί με τ' αδέρφια του και τους θείους του στο Φάληρο. Βρισκόμαστε στις αρχές του εικοστού αιώνα και η παραλία έχει ακόμη τη μορφή ενός προαστίου, όπου οι Αθηναίοι κάνουν τις διακοπές τους. Ο Αντώνης πηγαίνει ακόμη στο σχολείο και, αντίθετα από τα υπόλοιπα αδέρφια του, αυτός είναι συνέχεια μπλεγμένος σε φασαρίες ...

Φυσούσε μελτέμι δυνατό.

Συμμένος στο παράθυρο κοιτάζε ο Αντώνης τις βάρικες, δεμένες στην ακρογιαλιά, που χόρευαν στα κύματα τεντώνοντας τα σκοινιά τους, σαν να ήθελαν να τα κόψουν και να ξεφύγουν στο πέλαγος.

Και κοιτάζε ο Αντώνης τις βαρκούλες, που ανεβοκατέβαιναν λοξά, σαν στραβολαιμισμένες, απάνω στα κύματα που σπούσαν και βροντούσαν στα χαλίκια, και θυμούνταν τον Σεβάχ τον Θαλασσινό, που σε αμέτρητες βρέθηκε φουρτούνες, που καρραβοτσακίστηκε και θαλασσοπνίγηκε τόσες φορές, και όλο τα 'βγαζε πέρα και δεν πνίγονταν ποτέ.

-Να, επιστρέφει κιόλα η ατμάκατος του κυρίου Μακρονησιώτη! Είπε σκύβοντας έξω από το παράθυρο. Κανένας δεν του αποκρίθηκε. Κοίταζε ο Αντώνης την ατμάκατο, που σαν σαΐτα έκοβε τα κύματα, ακίνητη, στερεά, και την σύγκρινε με τις δεμένες βαρκούλες, που χόρευαν σαν άδεια καρυδότσουφλα. Και λαχτάρησε μια παρόμοια ατμάκατο, που θα δέσποζε και μελτέμι και κύματα.

Εγώ, σαν μεγαλώσω, θα γίνω καπετάνιος! Είπε πάλι χωρίς να γυρίσει.

Μα, περνώντας από την τραπεζαρία, είδε την αγριεμένη θάλασσα που πιλαλούσε αφρισμένη* κατά την ακρογιαλιά, και κόλλησε τη μύτη του στη τζαμόπορτα. Κοίταζε τον ήλιο που έγερνε και τις βάρικες που σκαμπανεβαίναν όλο και πιο γρήγορα και πιο πηδηχτά, τραβώντας τα σκοινιά τους.

Και ηλεκτρίστηκε.

-Σαν ζωντανές κάνουν! Μουρμούρισε.

Και, ανοίγοντας την πόρτα, βγήκε στη βεράντα και κατέβηκε στο δρόμο και από κει στο λιμάνι, για να τις δει από κοντά.

Φυσούσε δυνατά, και κανένας βαρκάρης δε βρίσκουνταν πια εκεί.

Τι κρίμα! Τόσα είχε να ρωτήσει ο Αντώνης...

Ελένη Οικονομίδου, Η ιστορία ενός λιμανιού της Μήθυμνας

Μια βάρκα ιδιαιτέρως του άρεσε.

Ήταν κάτασπρη, με μια γαλάζια γραμμή κοντά στην κουπαστή.

-Σαν τη σημαία μας! Σκέφθηκε υπερήφανα.

-Και, όταν γύριζε λίγο κανένα κύμα, διάβαζε ο Αντώνης τα όνομά της, που με κομφά μαύρα γράμματα απλώνονταν στην πλώρη της, «Μαγδαληνή».

-Να 'χεις μια τέτοια βάρκα ...και να 'σαι καπετάνιος! Σκέφθηκε με λαχτάρα.

Ήταν άραγε δύσκολο να μπει μέσα; Και μπορούσες να τη φέρεις άραγε ως απάνω στην άμμο;

Έσκυψε ο Αντώνης κι έπιασε το σκοινί που ήταν δεμένο σ' ένα παλούκι και τράβηξε. Ναι, ήταν εύκολο, και η βάρκα ανέβηκε σχεδόν ως απάνω στη στεγνή άμμο. Και ήταν εύκολο να μπει μέσα, λίγο μόνο να βουτούσες τα πόδια σου στο νερό.

Πιάστηκε ο Αντώνης στην κουπαστή, και πήδηξε μέσα, δεν ήταν δύσκολο. Και βρέθηκε στη βάρκα σα βασιλιάς στο βασίλειό του.

Ένα κύμα πήρε τη «Μαγδαληνή» και την τράβηξε πίσω, όσο πήγαινε το σκοινί, που έτριζε από το τέντωμα. Ενθουσιάστηκε ο Αντώνης. Πήρε τα κουπιά, βγαλμένα από τους σιαρμούς, και ξάπλωσε μες στη βάρκα και τα πέρασε στους τροπωτήρες. Ύστερα, στερεώνοντας τα πόδια του στον εμπροστικό μπάγκο, άρχισε να κωπηλατεί, ρίχνοντας πίσω το σώμα του, σαν που έβλεπε τους βαρκάρηδες να κάνουν.

-Τι τσακίζεσαι Αντώνη; Η βάρκα σου είναι δεμένη!

Γύρισε ο Αντώνης και είδε τον Αλέκο Χορν που όρθιος σ έναν βράχο με τα χέρια στις τσέπες, τον κοιτάζε.

-Το ξέρω, είπε ακατάδεχτα, μα γυμνάζομαι για όταν γίνω καπετάνιος!

Ο Αλέκος πήδηξε από το βράχο του και πλησίασε.

-Σε τι γυμνάζεσαι; ρώτησε.

-Τραβώ κουπί!

-Μ' αφού είσαι δεμένος;

Κοίταζε ο Αντώνης μελαγχολικά το σκοινί.

-Τι να κάνω; μουρμούρισε.

Ο Αλέκος γέλασε. Γύρισε ο Αντώνης και του είπε:

-Μόνος μου δεν καταφέρνω τα δυο κουπιά. Μ' αν έρθεις και συ, λύνουμε το σκιοινί.

Ο Αλέκος δίστασε.

-Δε ρώτησα τη μαμά... έκανε.

Ο Αντώνης δεν αποκρίθηκε. Έπιασε τα δυο κουπιά, στύλωσε πάλι τα πόδια του στον μπάγκο και τράβηξε με όλη του τη δύναμη.

Η «Μαγδαληνή» ανέβηκε σ ένα κύμα και όρμησε κατά την αμμουδιά. Θριαμβευτικά ξανατράβηξε ο Αντώνης, και η «Μαγδαληνή», που ξανάφευγε, γύρισε πάλι και χώθηκε μαλακά στην άμμο.

Ο Αλέκος δε βάστηξε στον πειρασμό. Πιάστηκε στην πλώρη και πήδηξε κι εκείνος στη βάρκα.

Χαρούμενα του είπε ο Αντώνης:

-Πιάσε το ένα κουπί! Λύνω εγώ τη βάρκα!

Μα, μόλις τράβηξε τον κόμπο, ξετυλίχθηκε με μιας το σκιοινί και η «Μαγδαληνή», μ ένα δυο σκαμπανεβάσματα, άφησε τα ρηχά νερά και παραδόθηκε στα κύματα και στο χορό τους.

-Ε, Αντώνη! Μου φεύγει το κουπί! Φώναζε ο Αλέκος.

Ο Αντώνης, που δεν είχε προφθάσει ακόμα να καθίσει στο άλλο κουπί, γύρισε να βοηθήσει τον Αλέκο, έχασε την ισορροπία του και έπεσε μες στη βάρκα.

-Πάει! -Πάει! Το πήρε η θάλασσα! Φώναζε τρομαγμένος ο Αλέκος.

Ο Αντώνης έκαμε να σηκωθεί, μα κάθε του κίνηση έγερνε τη βάρκα πότε από τη μια μπάντα και πότε από την άλλη, και πάλι έπεφτε. Σύρθηκε ως το κάθισμα, σκαρφάλωσε με δυσκολία κι έπιασε το δεύτερο κουπί.

Ο Αλέκος μισοέκλαιγε.

-Αχ, Αντώνη, τι θα κάνομε χωρίς το κουπί μου; έλεγε.

-Δε ντρέπεσαι να φοβάσαι! του είπε ο Αντώνης. Ο Σεβάχ ο Θαλασσινός είχε χάσει και τα δυο του κουπιά και το κατάρτι του και πάλι δεν πνίγηκε. Εμείς έχουμε το ένα κουπί!

Στηρίχθηκε με τα δυο πόδια στον εμπροσινό μπάγκο και βούτηξε το κουπί στη θάλασσα. Μ' αντί να προχωρήσει, η «Μαγδαληνή» σήκωσε την πλώρη της κι έστριψε, με την κουπαστή της πλαγιασμένη ως το νερό. Ο Αντώνης άρπαξε το κάθισμα για να στηριχθεί, το κουπί έφυγε από τα χέρια του και το πήρε κι αυτό η θάλασσα.

Και η «Μαγδαληνή», ελεύθερη, ξανάρχισε να χορεύει στα κύματα.

Ο Αλέκος τώρα έκλαιγε με τα σωστά του.

Ο Αντώνης δεν τα 'χασε, μα ούτε ήξερε τι να κάνει. Γύρευε να σκεφθεί τι θα έκανε σε όμοια περίπτωση ο Σεβάχ ο Θαλασσινός, και θυμήθηκε πως, όσο του έμενε το τιμόνι, τίποτα δεν ήταν χαμένο.

Μα τα κύματα φούσκωναν, η «Μαγδαληνή» χόρευε και κυλούσε κι έκανε να αναποδογυρίσει με κάθε άτακτη κίνηση των αγοριών.

-Κάτσε ήσυχος Αλέκο, κάτσε στο βάθος της βάρκας και μην κουνάς! Διέταξε σαν αληθινός καπετάνιος ο Αντώνης. Εγώ θα πιάσω το τιμόνι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

πιλαλούσε αφρισμένη: είχε πολύ μεγάλα κύματα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Πως νομίζετε ότι τελείωσε η παραπάνω ιστορία;
 - α) Ο Αντώνης πήρε το τιμόνι και οδήγησε τη βάρκα πίσω, στη στεριά.
 - β) Τα δύο παιδιά κινδύνευσαν σοβαρά να πνιγούν και σώθηκαν την τελευταία στιγμή, πιασμένα από ένα σανίδι που τους έβγαλε στη στεριά.
 - γ) Κάτι άλλο...
2. Διαβάστε το βιβλίο της Π. Δέλτα, *Τρελαντώνης*, βρείτε τη συνέχεια της παραπάνω ιστορίας και παρουσιάστε την περιληπτικά, απαντώντας στις ερωτήσεις:
 - α) Τα κατάφερε τελικά ο Αντώνης; Οδήγησε πίσω τη βάρκα με το τιμόνι;
 - β) Φοβήθηκε ο Αντώνης μήπως τελικά δεν τα καταφέρει;
 - γ) Μήπως βοήθησαν και κάποιοι άλλοι να βγουν στην ξηρά;
 - δ) Τι τους είπαν οι δικοί τους;
3. Προσπαθείστε να φανταστείτε τον Αντώνη, και να τον περιγράψετε χρησιμοποιώντας διάφορα επίθετα ή φράσεις.
4. Ήταν πραγματικό πρόσωπο ο Τρελαντώνης; Τι σχέση είχε με την Π. Δέλτα; Τι νομίζετε ότι έγινε όταν μεγάλωσε; Για να βρείτε την απάντηση, συγκεντρώστε πληροφορίες για τον Αντώνη Μπενάκη ή την Πηνελόπη Δέλτα, παρουσιάστε τις στην τάξη σας και συζητήστε τις.
5. Ποιος ήταν ο Σεβάχ ο Θαλασσιός;

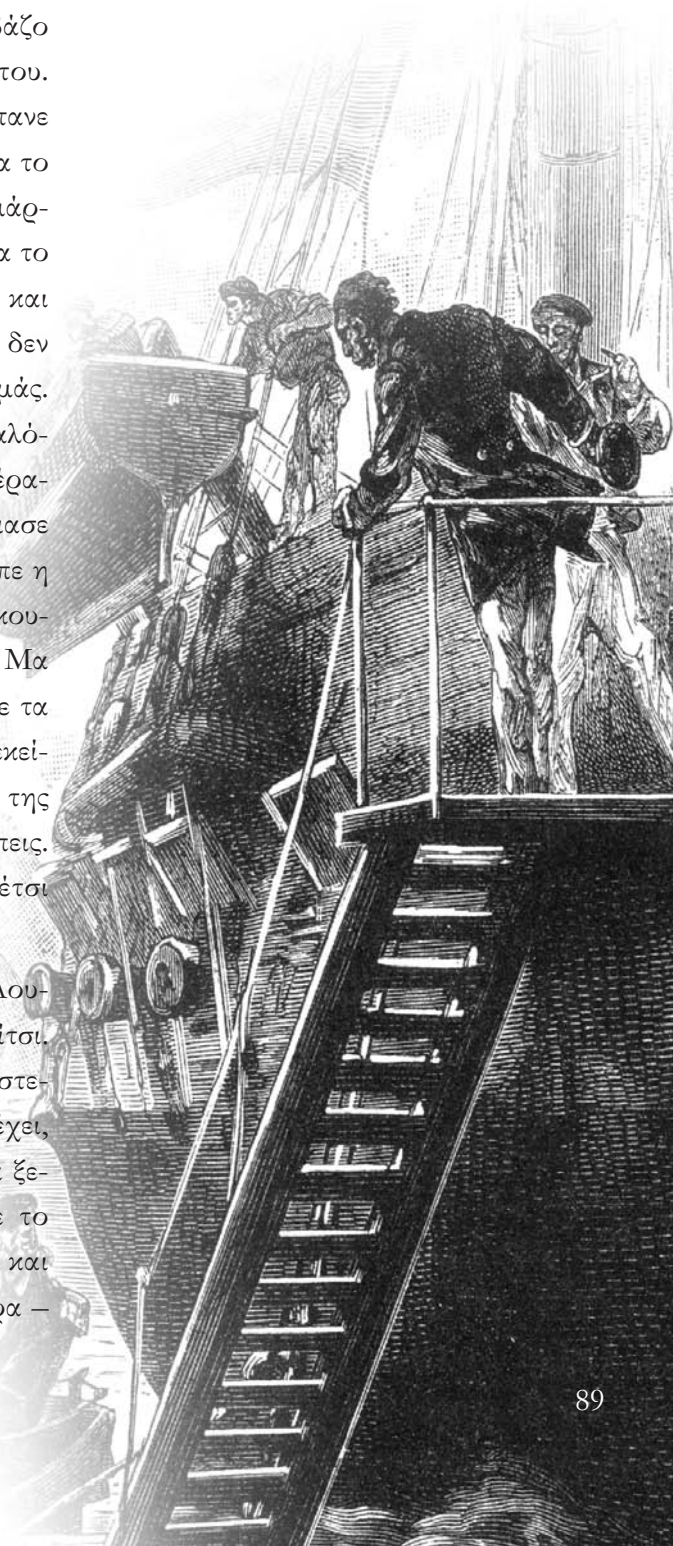

Οι κουρσάροι

Βρισκόμαστε στις αρχές της δεκαετίας του '50, τότε που μια από τις πιο αγαπημένες σκανδαλιές των παιδιών, ήταν να βρουν το βάζο με το γλυκό που προοριζόταν για τους επισκέπτες και να το δοκιμάσουν. Η ιστορία που διαβάζουμε παρακάτω μας παρουσιάζει την απίθανη και χιουμοριστική περιπέτεια του μικρού Κωστή, που ξεκίνησε από δυο κουταλιές γλυκό και κατέληξε στη θάλασσα, να σχεδιάζει ταξίδι για την Αίγυπτο, προσπαθώντας να αποφύγει τις συνέπειες της σκανδαλιάς του. Στο Αιγαίο όμως, όλο και κάποιο καράβι βρίσκεται για να τον γυρίσει στο σπίτι τους...

Μεγάλο αμάρτημα η λιχουδιά, κι είναι αλήθεια πως ένα βάζο γλυκό μπορεί να κάνει ένα παιδί να πάρει των ομματιών του. Να πούμε και του στραβού το δίκιο. Το βάζο, του κιλού, ήτανε γιομάτο, να ξεχειλίσει, και το γλυκό βύσσινο καλοδεμένο, να το κόψεις με το μαχαίρι. Αληθινός πειρασμός, κι ο Κωστής αμάρτησε. Λογάριαζε να μη φανεί η αμαρτία και βούτηξε μονάχα το δάχτυλό του μέσα στο πηχτό σορόπι, το 'κανε αγίστρι και τσάκωσε δυο βύσσινα, διαλέγοντας τα πιο χοντρά. Ακόμα δεν είχε καλογλείψει το δάχτυλο, κι άκουσε τα βήματα της μαμάς. Κατάπτε τα βύσσινα βιαστικά κι αποσκουπίστηκε στο πανταλόνι του, κρύφτηκε πίσω από τον καναπέ, μα η μαμά προσπέρασε δίχως να μπει. Ξανασίμωσε το βάζο μουλωχτά. Μα έπιασε το πανταλόνι του, που κολλούσε, και σιέφτηκε πως θα 'βλεπε η μαμά – το δάχτυλο δεν ήταν καθόλου πραχτικό. Πήρε το κουτάλι λοιπόν, και δεν είχε βάλει στο νου του κακό σκοπό. Μα σαν είδε το γλυκό στο βάζο δυο δάχτυλα παρακάτω, ένωσε τα πράματα σκούρα. Και να 'κανε η μαμά τα στραβά μάτια, εκείνη η στρίγλα η κυρα – Ρήνη, που το 'φτιαξε με τα χέρια της το γλυκό, θα το καταλάβαινε. Χρυσοχέρα όμως, ό, τι να πεις. Έγλειψε τα χείλια του, μα δεν έλυσε το πρόβλημα. Κι έτσι πήρε το βάζο για να το καλοσκεφτεί.

Σε λίγο, να 'σου η θεια – Φωτεινή με την κόρη της, τη Λουλού, μια λιχούδα που δεν είχε τον όμοιό της, κοτζάμ κορίτσι. Καλόφαε το νεραντζάκι που τρατάρισε η κυρα – Ρήνη κι ύστερα την άρχισε στις γαλιφιές. Από δω την έχει, από κει την έχει, την κατάφερε. Κι όταν ο Κωστής είδε την κυρα – Ρήνη να ξεκλειδώνει τον μπουφέ, και σιέφτηκε το λειψό βάζο με το γλυκό που 'χε κρύψει, το 'σασε κρυφά. Από μακριά, και κρυμμένος, άκουσε τ' αστραπόβροντα που κατέβαζε η κυρα – Ρήνη. Ποιος είδε το Θεό και δεν τότε φοβήθηκε!

-Αμ' καλά τον είδα εγώ, τον προκομμένο, που γλιστρούσε από το σαλόνι, μα δεν πήγε ο νους μου που ξέχασα το κλειδί μπροστά στον μπουφέ. Κι όχι να κλέψει μια και δυο κουταλιές, πήρε και το βάζο!

Άκουσε τη μαμά που πάσχιζε να την καλμάρει, μ' αντί να σβήσει τη φωτιά της έριξε λάδι.

- Τι λέτε, κυρία! Εγώ να ξεροψήγουμε στη φωτιά, με την κουτάλα στα χέρια, για να βγάλω το σπίτι ασπροπρόσωπο, κι ο προκομμένος να μου πάρει το βάζο! Να μην τον ξαναδώ στα μάτια μου! να βρει καράβι να φύγει!

Σαν να την έβλεπε ο Κωστής, ανασκουμπωμένη, με τα χέρια στη μέση και τα μάτια να πετάνε φωτιές. Έφυγε τρεχάλα.

Όλο το απόγιομα κρυβότανε στα βράχια, σιμά στη θάλασσα, ψάχνοντας να βρει καράβι να μαρτιάρει. Δεν είχε κουράγιο ν' αντιρρίσει την κυρα – Ρήνη. Μα τα καράβια δε ζύγωναν, τραβούσαν ίσα στο λιμάνι, κι ας ανέμιζε τα χέρια του ο Κωστής σαν τα φτερά του μύλου.

Στο τέλος αποφάσισε να πάρει τη βάρια του καπετάν Κωνσταντή, του συνονόματου. Μπήκε μέσα-κανέννας δεν έβλεπε-, έλυσε το παλαμάρι της στεριάς και δοίμασε να λεβάρει την άγκυρα, όπως έκανε ο καπετάν Κωνσταντής, μα δεν τα κατάφερε, ήταν πολύ βαριά. Λοιπόν, πέταξε στη θάλασσα το φουντάγιο.*

Ανοιγότανε με τα κουπιά -τον είχε μάθει ο καπετάν Κωνσταντής-, όταν έπεσε σε βαθιά συλλογή. Σε ποιον τόπο θα μίσειε; Η Αμερική κι οι Ινδίες πέφτανε μακριά, και δεν ήξερε κατά πού να τραβήξει. Έμενε η Αίγυπτος, από κει ερχόταν ο θεός ο Τάσος, με τα μεγάλα βαπόρια, κι έφερνε χουρμάδες. Είχε δει τα βαπόρια, πούθε έρχονταν.

Στενοχωριότανε μόνο που είχε πάρει τη βάρια του καπετάν Κωνσταντή· πώς θα ψάρευε; Όμως θα του τη γύριζε πίσω γεμάτη χουρμάδες, να βουλιάξει. Σκέφτηκε μια χουρμαδιά ψηλόλιγνη, φορτωμένη κι τρινοκόκινα τσαμπιά χουρμάδες, πιο μακριούς από τα δάχτυλά του.

[...]

Τα χρειάστηκε ο Κωστής. Τώρα που άφησε τα κουπιά, ένας θεός ξέρει πού θα τον έβγαζε το ρέμα, μπορεί σε κανένα ξερονήσι ή στους ανθρωποφάγους. Δεν έκανε καλά που έφυγε νύχτα. [...]

Πήρε τα κουπιά για να γυρίσει, μα είχε να παλέψει με τον αέρα και με κύμα χοντρό. Τα κατάφερε να στρίψει, κι ένα κύμα έσκασε στην πλώρη του, την καβάλησε, πλημμύρισε τη βάρικα. Ο Κωστής παράτησε τα κουπιά για ν' αδειάσει τα νερά με το ντενεκεδάκι. Και τότε, με το μπότζι, είδε το στρόμπο του ενός κουπιού να βγαίνει από το σιαρμό και να το παίρνει η θάλασσα. Το ξεχώρισε μια στιγμή, μακριά, ανάμεσα στα κύματα κι ύστερα το 'χασε στα σκοτεινά. Φοβήθηκε στ' αλήθεια κι έβαλε τις φωνές. Μα κανένας δε βρισκότανε για να τον ακούσει.

-Βρε Γιάγκο, παρ' τη λαγουδέρα,* να δω τι σόι άνθρωπο ψαρέψαμε.

Ένα βαρύ σουλούπι σηκώθηκε από την πρύμνη του καϊκιού, γίγαντας σωστός. [...] Ξεχώριζε στο μαύρο ουρανό πιο μαύρος ακόμα, μόνο που γυάλιζε το ασπράδι των ματιών του. Είχε μουστάκια τσιγκελωτά, στριμμένα, και στο ζουνάρι του φαινόταν ένα μεγάλο μαχαίρι. Έπιασε από τους ώμους τον Κωστή, με χέρια που σφίγγανε σαν μέγικενη, και κείνος ζάρωσε κι έγινε όσο μπορούσε πιο μικρός.

-Πώς σε λεν;

-Κωστή.

-Μμμ... και τι γύρευες μέσα στη βάρικα μονάχος;

-Πήγαινα στην Αίγυπτο.

Μμμμ... πήγαινες στην Αίγυπτο! Ξέρεις πούθε πέφτει;

-Κατά κει!

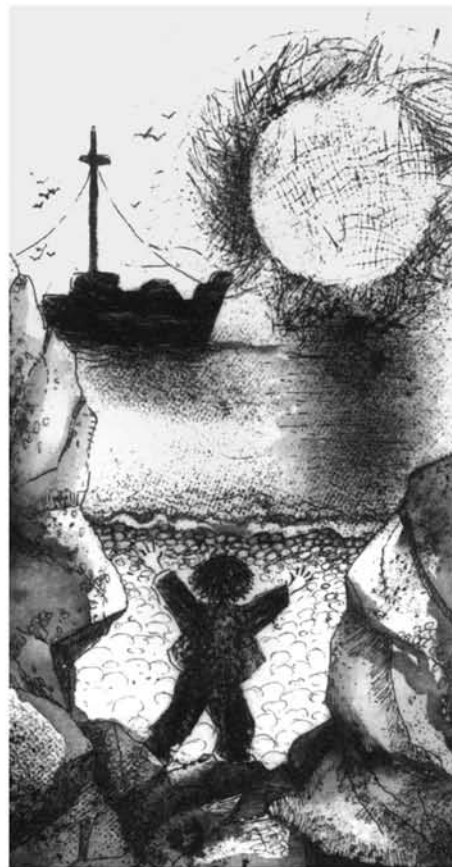
-Πού το ξέρεις κατά κει;

-Από κει έρχονται τα βαπόρια. Τα 'δα.

Ο γίγαντας τον παράτησε και ξαναπήγε στο τιμόνι. Γελούσε, και το γέλιο του σιέπαζε το σάλαγο της θάλασσας.

-Γιάγκο! Το νου σου, μην τον πάρει κανένα κύμα.

Ο Γιάγκος ήταν ένα μεγάλο αγόρι. Μαζί του ο Κωστής ξεθαρεύτηκε. Μια ξαφνική σπυλιάδα φούσκωσε το πανί, το σιαρμό πλάγιασε.

-Παναγιά μου! Τι καΐτι είναι τούτο;

Ο άλλος γέλασε.

-Δεν κατάλαβες ακόμα; κουρσάριο.

Ο Κωστής σιέφτηκε τους Σαρακηνούς, που κουρσεύαν το πέλαγο, καθώς έλεγε η ιστορία του, και Οι Πειραταί του Αιγαίου, το βιβλίο που του χάρισε ο μπαμπάς του την Πρωτοχρονιά. Σαρακηνός θα ήταν ο πελώριος άνθρωπος που καθότανε στο τιμόνι.

-Πώς τον λένε αυτόν;

-Τον καπετάνιο; Καπετάν Ρούφουλα, γιατί βουλιάζει όλα τα καράβια που βρίσκει στο δρόμο του. Εγώ 'μαι ο Γιάγκος ο σαλταδόρος, που σαλτάρω πρώτος όταν κάνω ρεσάλτο, για το κούρσος.

Ανατρίχιασε ο Κωστής.

-Εμένα... τι θα με κάνετε;

Ο Γιάγκος σήκωσε τους ώμους.

-Πού να ξέρω! ό, τι κρίνει ο καπετάν Ρούφουλας. Μπορεί και να σε δώσουμε στο σπίτι σου, αν έχει ο πατέρας σου πολλά λεφτά να μας πλερώσει. Μπορεί και να σε πουλήσουμε σιλαβάκι σε κανέναν Αράπη – για να σε πετάξουμε στα ψάρια δεν το πιστεύω. Βάλε τα δυνατά σου, για να σε πάρει από καλό μάτι ο καπετάνιος και να σε βασητήσει για μούτσο να πλένεις την κουβέρτα. Μια φορά για να το σιάσεις μη σου περάσει από το μυαλό, ο καπετάν Ρούφουλας δε χωρατεύει.

Έτρεμε ο Κωστής, θες από το κρύο, θες από την τρομάρα, όμως κάτι δεν του καλοφαινόταν.

-Εσείς οι δυο μονάχα είσαστε στο κουρσάριο;

-Ου! είναι κι άλλοι, πολλοί, κοιμούνται στ' αμπάρι. Ο Αντώνης το σκυλόφαρο, που τα δόντια του καβαλάνε το 'να πάνω στ' άλλο. Ο Νικόλας ο Στραβός. Δηλαδή, στραβός από το 'να μάτι. Κι ο Θωδωρής με το 'να χέρι, που κάνει πιο πολλή ζημιά παρά αν είχε δυο.

-Βρε Γιάγκο! Φώναξε η φωνάρα του καπετάν Ρούφουλα από την πρύμνη. Παράτα την κουβέντα, μωρέ, που θα του πάρεις τα συλλοϊκά του μωρού, και τράβα να μαζέψεις τη σκότα του φλόγιου, που λασκάρει!

-Φοβήθηκε να μη σκιαχτείς και το σιάσεις, σφύριξε ο Γιάγκος, κι έτρεξε στην πλώρη και παιδευότανε με κάτι σκoiνιά.

Ο Κωστής αποφάσισε αμέσως. Δε θ' άφηγε να τον πουλήσουν σιλαβάκι στους αραπάδες. Θα ξανάπαιρνε κρυφά τη βάρια, που την τραβούσαν ξοπίσω από το καΐτι, και θα 'φευγε.

Έκανε πως ακουμπούσε στην κουπαστή, και μια στιγμή που 'γειρε το καΐτι πήδησε στη θάλασσα. Άκουσε πίσω του φωνές, το νερό τον κουκούλωσε, του βούλωσε το στόμα, και χτυπούσε πέρα δώθε με τα χέρια του. Πίστεψε πως ήρθε η τελευταία του ώρα.

Τον άρπαξαν από τα μαλλιά και του τράβηξαν το κεφάλι έξω από τα κύματα· ανάσανε. Το κουρσάριο είχε σταθεί πάνω στον καιρό, λίγο πιο κάτω, κι ο καπετάν Ρούφουλας ξεφώνιζε σαν να 'χε μέσα του δαιμόνους.

- Βρε αχάϊρευτε, έβριζε το Γιάγκο, που πάσιζε ξεφυσώντας να φτάσει το καΐκι, σέρνοντας ξοπίσω του τον Κωστή. Δε σου 'πα να τον προσέχεις, να μην τον πάρει η θάλασσα;

Σε λίγο απάντησαν τη μπενζίνα του λιμεναρχείου, που έψαχνε και σφύριζε με τη σειρήνα της. Μέσα ήταν κι ο πατέρας, ξετρελαμένος από τη λαχτάρα, που πήδησε στο κουρσάριο σα να 'κανε ρεσάλτο, κι αγιάλιασε τον καπετάν Ρούφουλα λέγοντας πως θα του το χρωστούσε στη ζήση του.

Μα ο Κωστής δεν ξεγελιότανε με τέτοια. Ξεγλίστρησε από τον πατέρα κι έπιασε έναν λιμενικό.

-Μην τους αφήσετε να φύγουν, είναι κουρσάροι. Πήραν ιοσμάρη στο λαιμό τους. Είναι κι άλλοι, κρύβονται στ' αμπάρι.

Ο λιμενικός έβαλε τα γέλια, σίμωσε στην κουπαστή και φώναξε στο κουρσάριο:

-Ε, καπετάνιο! Ξέρεις τι μου λέει τούτος; Να σε προσέχουμε, γιατί τον έφτιαξες κουρσάριο τον αχταρμά!

Αντίς απάντηση, ήρθε απ' αλάργα μια γερή κατσάδα.

-Βρε Γιάγκο, βρε ανεπρόκοπε, αχρόνιαστε! Να με πούνε και κουρσάρο στα γεράματα, με τη χαζοκουβέντα σου; Φύγε από κοντά, μωρέ, να μη σ' αρχινήσω με το σκονι!

Σαν άκουσε τα χάχανα γύρω του ο Κωστής και κατάλαβε πως κάτι δεν πήγαινε σωστά, άναψε ως τ' αυτιά. Τρόπωσε στο καμπούνι της μπενζίνας, να δει πως δουλεύει η μηχανή, και δεν ξανάνοιξε το στόμα του.

Την άλλη μέρα, μια και δεν του γύρεψε το γλυκό η κυρα-Ρήνη, έκατσε κι άδειασε ολάκερο το βάζο, να πάει η καρδιά του στη θέση της.

Νίκος Κάσδαγλης, *Στον Πανορμίτη και άλλα παιδικά διηγήματα.*

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

φουντάγιο: το σκονι που κρατάει την άγκυρα

λαγουδέρα: το οριζόντιο ξύλο του τιμονιού· το δοιάκι

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια ήταν η αμαρτία του Κωστή;
2. Πόσο γλυκό είχε φάει τελικά ο Κωστής και ποιον φοβήθηκε πιο πολύ;
3. Πώς κατέληξε για τον Κωστή η επίσκεψη της θείας του και της ξαδέρφης του;
4. Γιατί θύμωσε η κυρά Ρήνη και ποια ήταν η απειλή που ξεστόμισε;
5. Πού κρύφτηκε ο Κωστής και τι έκανε στη συνέχεια;
6. Ποιες στενοχώριες είχε, καθώς άρχιζε το ταξίδι του;
7. Ποια προβλήματα αντιμετώπιζε ο Κωστής στο ταξίδι του; Ποια ήταν πραγματικά και ποια της φαντασίας του;
8. Ποιοι είναι πάνω στο καΐκι που σώζει τον Κωστή και τι μαθαίνει ο Κωστής για το πλήρωμά του;
9. Γιατί ο Κωστής αποφασίζει να το σκάσει για δεύτερη φορά με τη βάρια;
10. «Βρε αχάϊρευτε... να μην τον πάρει η θάλασσα;»: Για ποιο λόγο νομίζει ο καπετάν Ρούφουλας πως έπεσε ο Κωστής στη θάλασσα; Τι συνέβη στην πραγματικότητα;
11. Τι είπε ο Κωστής στους λιμενικούς και γιατί έκανε τον θυμωμένο ο καπετάνιος;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βρίσκουμε τις ρηματικές εκφράσεις που μας δείχνουν τι κάνει ο Κωστής καθώς τρώει το γλυκό και τις γράφουμε με τη σειρά του κειμένου στο τετράδιό μας. Στη συνέχεια, ένας από μας τις διαβάζει δυνατά και ένας άλλος κάνει με παντομίμα τις ανάλογες κινήσεις του αγοριού.
2. Βρίσκουμε τη σκηνή, όπου η κυρά Ρήνη ανακαλύπτει τη ζημιά του Κωστή. Πώς αντιδρά; Παίξτε τη σκηνή: Η κυρά Ρήνη νευριάζει, η μητέρα προσπαθεί να την ηρεμήσει και ο Κωστής το βάζει στα πόδια. Πώς κινείται και τι λέει το κάθε πρόσωπο;
3. Πώς αρχίζει και πώς τελειώνει το διήγημα;
4. Βρίσκουμε φράσεις του διηγήματος που μας κάνουν να γελάσουμε και κάποιες άλλες όπου ο αφηγητής σχολιάζει ειρωνικά τα διάφορα πρόσωπα ή τις περιπέτειες του Κωστή.
5. Διαβάζουμε από το βιβλίο της Πηνελόπης Δέλτα *Ο Τρελλαντώνης* μια παρόμοια περιπέτεια του ήρωα και τις συγκρίνουμε (πώς άρχισαν, πώς εξελίχθηκαν και πώς κατέληξαν οι περιπέτειές τους).
6. Στην παγκόσμια εφηβική και νεανική λογοτεχνία υπάρχουν πολύ γνωστές παρόμοιες περιπέτειες, αλλά και ιστορίες, πραγματικές ή φανταστικές, που μιλούν για πειρατές. Διαλέγουμε κάποιες από αυτές και τις παρουσιάζουμε στην τάξη μας.
7. Οι Έλληνες, σαν ναυτικός λαός που είναι, χρησιμοποιούν συχνά μεταφορικά λέξεις και φράσεις από τη γλώσσα των ναυτικών, όπως: «φρεγάδα μου εσύ...» για μια ωραία γυναίκα. Βρείτε τρεις ακόμη φράσεις από το λεξιλόγιο των ναυτικών, με μεταφορική σημασία. Συμβαίνει κάτι ανάλογο σε γλώσσες που ξέρετε;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ Φράσεις που έχουν το γούστο τους, ... αν τις συνδυάσω σωστά!

1. Βρείτε λέξεις και φράσεις από το κείμενο που ανήκουν στη γλώσσα των ναυτικών.
2. Αντιγράψουμε τις παρακάτω φράσεις στο τετράδιό μας και τις αντιστοιχίζουμε με τις σωστές τους σημασίες:

τα βρίσκω σιούρα	δεν δίνω σημασία σε ένα δυσάρεστο γεγονός ή σε μια ζημιά, προσποιούμαι πως δεν καταλαβαίνω κάτι άσχημο που γίνεται
κάνω τα στραβά μάτια	αντιμετωπίζω δυσκολίες
ποιος είδε τον Θεό και δεν τότε φοβήθηκε	ποιος ξέρει
ρίχνω λάδι στη φωτιά	μεγαλώνω την ένταση σε μια κατάσταση
βγάζω κάποιον ασπροπρόσωπο	να φύγεις, να μη σε βλέπω!
να βρεις καράβι να φύγεις	αλίμονο σ' όποιον βρέθηκε μπροστά του
ένας θεός ξέρει	βοηθώ κάποιον να αποκτήσει ή να διατηρήσει την καλή του φήμη

3. Ας ταξιδέψουμε κι εμείς ξεκινώντας τη γνωριμία μας με το καΐκι. Πού βρίσκονται τα παρακάτω:

- πρύμνη-πλώρη
- κουβέρτα
- η κουπαστή
- το αμπάρι
- η μηχανή

4. Χρησιμοποιούμε το τετράδιό μας και βάζουμε τις παρακάτω φράσεις στη σωστή τους τη σειρά και... βίρα τις άγκυρες!

- φούσκωσε το πανί
- κάθισε στο τιμόνι
- σήκωσε την άγκυρα
- έλυσε το παλαμάρι

Α. Τάσος, Ξεχασμένο Σιαγί

Μαθαίνω να τρέχω με αναβάτη

Στο μυθιστόρημα ήρωας αφηγητής είναι ένα άλογο που περνά τα πρώτα στάδια της εκπαίδευσής του. Όπως και στον κόσμο των ανθρώπων, για να συμβιώσει κανείς με τους άλλους, πρέπει να μάθει να υποχωρεί και να συνεργάζεται. Κάθε αρχή όμως, είναι δύσκολη...

Την άλλη μέρα κιόλας αφότου έδιωξαν τον Παντελή ήρθε ένας άλλος νεαρός, άγνωστος μου, κοντά μου. Ήταν ένα αγόρι καμιά δεκαπενταριά χρονώ, ψηλό και αδύνατο, λίγο μικρότερο από τον Παντελή. Δεν φορούσε πέτινο γάντι κι αυτό μ' ευχαρίστησε πάρα πολύ και με προδιάθεσε ευνοϊκά απέναντί του. Αντιπαθώ τους άλογους, που δεν μου έχουν εμπιστοσύνη. Νομίζω πως το ζώο φαίνεται από το πεσί του και τη ματιά του αν είναι καλό ή όχι. Η Μάρω εμένα κάθε μέρα δεν κουράζεται να μου το επαναλαβαίνει. «Καφούλα μου, τι καλή που είσαι. Φαίνεσαι από τα μάτια σου».

Αυτός ο νεαρός, λοιπόν, ήρθε χαμογελώντας κοντά μου και άρχισε να με τριβει μαλακά στην κοιλιά. - Δεσποινίς! Μου έκανε με την πολύ συμπαθητική του φωνή, δεσποινίς, εσείς είστε η Καφούλα;

- Χμμμ, έκανα τότε εγώ, γιατί μ' άρεσε πολύ αυτό το «Δεσποινίς».

- Δεσποινίς Καφούλα, συνέχισε ο νεαρός, εσείς, λοιπόν, δαγκώσατε τον κύριο Παντελή;

- Χμμμ..., έκανα εγώ τώρα ακόμα πιο δυνατά, μόλις θυμήθηκα το καρφί του Παντελή και την πληγή που μου είχε κάμει μ' αυτό, και με τα μάτια μου τα μεγάλα, τα γυαλιστερά έφαξα να δω μήπως είχε κι αυτός καρφί.

Τότε ένα πλατύ χαμόγελο διαγράφηκε στο πρόσωπο του νεαρού και τα δάχτυλά του, ναι, τα δέκα γυμνά του δάχτυλα μου χάιδεψαν στοργικά ολόκληρο το κεφάλι μου.

- Έλα, Κάφω! Μην είσαι μυγιάγγιχτη*, μου έκανε τρυφερά. Δες, δεν κρατάω κανένα φονικό όργανο. Εσύ είσαι η καλύτερη φοραδίτσα του κόσμου. Εγώ είμαι ο Φώτης. Μη φοβάσαι. Θα τα πάμε καλά. Σε λίγο καιρό θα τρέχεις σαν τον άνεμο... Σαν τον άνεμο; Τέντωσα τ' αυτιά μου. Πού το ξέρω γω αυτό;

Ποιος το λέει συχνά; Στυλώθηκα πρόθυμα στα τέσσερα πόδια μου και κούνησα το μακρύ μου κεφάλι δυο, τρεις, τέσσερις φορές. Ο νεαρός τότε με κοίταξε μ' έναν παράξενο τρόπο, λες και είχα τίποτα αλλιώτιο πάνω μου.

- Για να δω, είπε, σαν να μιλούσε σε κάποιον άλλουν και όχι σε μένα. Πλατύ μέτωπο, στήθος και σκέλια. Μακρύς λαιμός, κοιλιά και πόδια. Κοντά αυτιά, νύχια και ουρά. Μμ ... Περιφνημη, περιφνημη η μικρή μας καθαρόαιμη.

Τότε με χάδια άρχισε σιγά σιγά να με οδηγήσει έξω από το στάβλο, αφού πρώτα μου έδωσε δυο κομμάτια ζάχαρη.

Έξω ήταν και τα άλλα άλογα και είχαν αρχίσει να γυμνάζονται. Τα μαθημένα είχαν αρχίσει από πιο νωρίς την καθημερινή τους προπόνηση. Άλλα έτρεχαν, άλλα μάθαιναν τροτ και γαλόπ, άλλα πηδούσαν εμπόδια, κι άλλα ήταν ακόμη δεμένα με το σκοινί και γυμνάζονταν χωρίς αναβάτη.

Καθώς κοιτάζα αυτή τη ζωηρή κίνηση που γινόταν σ' αυτό το καταπράσινο λιβάδι, που απλώνεται μπρος από το κτίριό μας, ένιωσα ξαφνικά ένα περίεργο βάρος και ένα κάψιμο ναι, σαν ένα κάψιμο πάνω στη ράχη μου, ενώ δυο δυνατά πράγματα μου έσφιγγαν την κοιλιά μου. Χωρίς να το πολυσκεφτώ αρχίζω να γυρίζω, να γυρίζω, γύρω γύρω από τη θέση που ήμουν, και με τα πίσω μου πόδια να προσπαθώ να τινάξω το ανεπιθύμητο βάρος και το κάψιμο από πάνω μου. Τι ήταν πάλι αυτό; Τότε ακριβώς, εκείνη τη στιγμή, τα δέκα γυμνά δάχτυλα του νεαρού, που μου είχαν πριν από λίγο τόσο τρυφερά συμπεριφερθεί, μ' έσφιζαν μαλακά, αλλά με θέληση στο λαιμό μου και άκουσα τη φωνή του κοντά στ' αυτί μου.

- Καπούλα, πρόσεχε! Μην πηδάς, εγώ είναι ο Φώτης. Έλα... ήρθε ο καιρός να μάθεις, να έχεις αναβάτη... Έλα... μπράβο... έτσι... σιγά... περπάτησε... περπάτησε... μην κλοτσάς. Πώς θ' ανέβει η Μάρω πάνω σου αν δεν μάθεις πρώτα καλά; Έλα... Κάψω... μπράβο... έτσι... είσαι η καλύτερη φοραδίτσα του κόσμου. Σε λίγο θα τρέχεις σαν τον άνεμο...

Ηρέμησα. Σιγά σιγά ηρέμησα. Η φωνή του Φώτη ήταν σαν φάρμακο στη φοβισμένη μου καρδιά. Ωστε αυτό ήταν να έχει κανείς αναβάτη; Και το φοβόμουν τόσο. Αυτός ο νεαρός, όμως, κατάφερε να με πείσει. Από την ώρα μάλιστα που μου θύμισε και τη Μάρω, ε! αυτό ήταν. Έπαψα να τινάξω τα πίσω μου πόδια, ηρέμησα, και πήρα απόφαση να προσπαθήσω με όλες μου τις δυνάμεις να μάθω να με ιππεύουν.

[...]

Αφού γυμνάστηκα έτσι, δεν ξέρω πόση ώρα ακριβώς, αλλά που σε μένα φάνηκε ατελείωτη, η φωνή του Φώτη πάλι μου θύμισε ότι τέλειωσε το γύμνασμα αυτό.

[...]

Ο τζόκκι του Αρτεμισίου

Σταμάτησα. Έκλεισα τα μάτια μου. Δεν μπόρεσα όμως, να σταματήσω το λαχάνιασμά μου. Φυσούσα και ξεφυσούσα, όπως έκαναν τα άλογα που έτρεχαν για χρονομέτρηση. Τι ήταν, όμως, πάλι αυτό; Άκουσα πολλές φωνές δίπλα μου κι ένιωσα κι ένα σωρό χέρια πάνω μου, άλλα να με χαϊδεύουν, άλλα να μου ρίχνουν μια κουβέριτσα στην πλάτη κι άλλα να μου σκουπίζουν τον ιδρώτα από το πρόσωπό μου. Δεν ξεχώριζα καμιά κουβέντα, γιατί μιλούσαν όλοι μαζί και τ' αυτιά μου βούιζαν φοβερά σαν μηχανοστάσιο. Όταν όμως, η φωνή της Μάρως ακούστηκε καθαρά να λέει «Μπράβο, Καφούλα! ήσουν υπέροχη» κι ένιωσα να με φιλάει, τότε, ναι, μόνο τότε, κατάλαβα πως κάτι καλό και πετυχημένο είχα κάμει.

[...]

Από το μυθιστόρημα της Ελένης Βαλαβάνη *Σαν τον άνεμο*

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

«θα τρέχεις σαν τον άνεμο»: αντικαταστήστε αυτή τη φράση με μια άλλη που θα αποδίδει, κυριολεκτικά και όχι μεταφορικά, το ίδιο νόημα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος διηγείται την ιστορία;
2. Ποια άλλα πρόσωπα εμφανίζονται στο κείμενο και με ποιο τρόπο;
3. Γιατί πιστεύετε ότι η Καφούλα συμπάθησε τον Φώτη από την πρώτη φορά που τον συνάντησε;
4. Τι έκανε, προσπαθώντας να την εκπαιδεύσει, ο προηγούμενος νεαρός; Γιατί δεν τα πήγαν καλά;
5. Ξεχωρίστε, μία-μία, όλες τις ενέργειες του Φώτη, μέσα στο στάβλο, προκειμένου να κάνει την Καφούλα να συνεργαστεί. Στη συνέχεια, προσπαθήστε να περιγράψετε τη διάθεση με την οποία την πλησιάζει. Σε τι διαφέρει από εκείνη του Παντελή;
6. Τι μαθαίνει ο Φώτης στην Καφούλα, καθώς βγαίνουν από το στάβλο; Πώς αντιδρά εκείνη στην αρχή και γιατί πιστεύετε ότι τελικά καταφέρνει να την πείσει;
7. Ποιες είναι οι αντιδράσεις της Καφούλας μετά το τρέξιμο; Σε ποια συναισθήματα μάς παραπέμπουν;

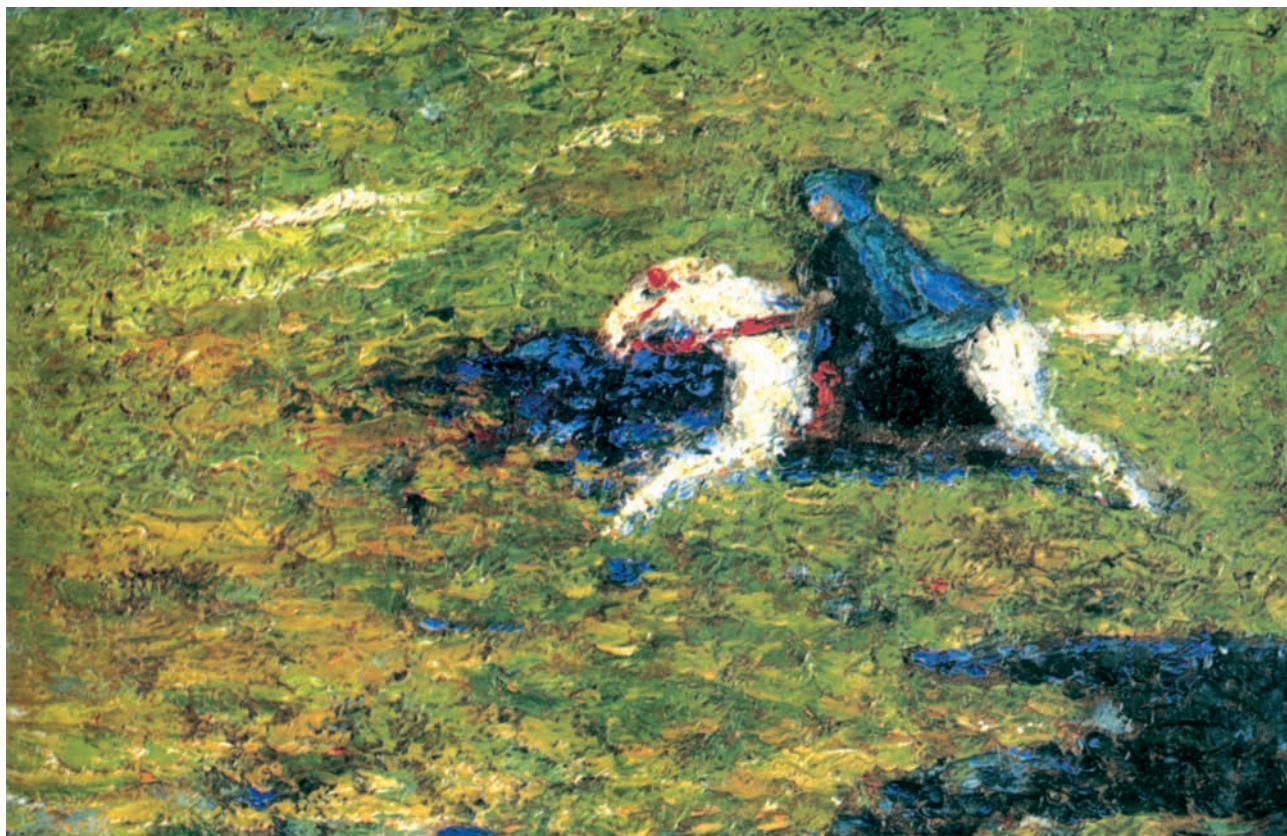
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Χωρίστε το κείμενο σε σιγνές, με κριτήριο τις αλλαγές στο χώρο. Ποια εικόνα παρουσιάζει η Καφούλα σε καθεμιά από αυτές;
2. Ο τζόκεϊ του Αρτεμισίου. Ποιο είναι το θέμα του και τι εντυπώσεις σας προκαλεί;
3. Χωριστείτε σε δύο ομάδες για να πείτε ξανά την ίδια ιστορία, προφορικά, αλλάζοντας όμως το πρόσωπο του αφηγητή. Στη μία ομάδα θα είναι αφηγητής η Μάρω και στην άλλη ο Φώτης. Προετοιμάστε τις απαραίτητες αλλαγές στο κείμενο, παίρνοντας υπόψη τη διαφορετική οπτική γωνία, και συζητήστε για τα συναισθήματα ή τις αντιδράσεις που χρειάζεται να περιγραφούν.
4. Από τα πολύ παλιά χρόνια οι άνθρωποι είχαν την ανάγκη να βρίσκονται δίπλα τους κάποια ζώα, σαν βοηθοί ή συμπαραστάτες στα προβλήματα της καθημερινότητας. Γιατί νομίζετε ότι η ανάγκη αυτή εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα, στην εποχή της τεχνολογίας;

5. Σε μια επίσκεψή σας σε βιβλιοπωλείο ή βιβλιοθήκη προσπαθήστε να συγκεντρώσετε τίτλους βιβλίων με παρόμοιο θέμα, να επιλέξετε μερικά από αυτά και να τα παρουσιάσετε στην τάξη σας.
6. Διαβάστε από τα βιβλία:
 - α) Αντουάν Σαιντ-Εξυπερύ, *Ο μικρός πρίγκιπας*, (το ημέρωμα της αλεπούς)
 - β) Τζ. Λόντον, *Ο ασπροδόντης*, (ο μικρός λύκος σπάει το τζάμι της καλύβας για να ακολουθήσει το αφεντικό του στην πόλη).Παρακολουθήστε πώς δημιουργείται εμπιστοσύνη και πώς τελικά εκδηλώνεται η φιλία ανάμεσα στους πρωταγωνιστές της κάθε ιστορίας.
7. Δείτε την ταινία: «*Ο γητευτής των αλόγων*». Παρατηρήστε πώς ο πρωταγωνιστής κερδίζει τελικά την εμπιστοσύνη του πληγωμένου ζώου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ Φράσεις που έχουν το γούστο τους...

1. Σχηματίστε φράσεις, παρόμοιες με την παραπάνω που υπάρχει στο κείμενο. Ποια από τα παρακάτω ουσιαστικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη θέση του «άνεμο»;
λαγός, χαλάζι, σφαιρα, χελώνα, βολίδα
2. Ξεχωρίστε από το κείμενο τις φράσεις που καθησυχάζουν και ενθαρρύνουν και χωρίστε τις, αντίστοιχα, σε δύο ομάδες. Στη συνέχεια, προσπαθήστε να βρείτε για κάθε μία από αυτές μια δική σας συνώνυμη.

Βασίλι Καντίνσι. Ο γαλάζιος καβαλάρης (λεπτομέρεια)